

dans Onderzoek naar het vastleggen van bewegingen

HET ONGRIJPBARE NOTEREN

Er zijn wel manieren om dans te noteren, maar die concentreren zich op bewegingen, op de buitenkant. In *(Capturing Intention)* wordt gezocht naar een manier om ook het waarom van een beweging vast te leggen. Door **Annette Embrechts**

Woorden, beelden, tekeningen: ze schieten allemaal tekort. In wezen ontglipt dans aan elk instrument om hem vast te leggen voor het nageslacht en voor de overdracht aan een nieuwe generatie dansers. Dans is per definitie een instabiele toestand, een eeuwig vertoeven in het heden. Het is een kunstvorm die zijn bestaan ontleent aan de vergankelijkheid ervan. Of, zoals fraai gedefinieerd in het boek *(Capturing Intention)*: 'De poëzie van de dans ligt in de toestand waarin een danser van seconde op seconde uit zijn lichaam een ander lichaam tevoorschijn haalt.'

Natuurlijk, je kunt een dansvoorstelling filmen vanuit meerdere camerastandpunten. Dan heb je in elk geval de uiterlijke vorm vastgelegd, de zogenaamde beeldpartituur. En er bestaan gespecialiseerde systemen voor het noteren van een choreografie - ontwikkeld in de vorige eeuw - waarvan de Labanotatie en de Benesh Movement Notation de bekendste zijn. De eerste wordt vooral gebruikt in de moderne dans, de laatste in klassiek ballet. Deze dansschriftuur, te vergelijken met het muziekschrift, gebruikt symbolen om bewegingen op papier vast te leggen (of in een computer, dat kan inmiddels ook). De beheersing ervan vereist jarenlange training, vooral omdat je met een minimaal aantal tekens zo veel mogelijk facetten van een dansend lichaam in tijd en ruimte moet zien te vangen en tegelijkertijd irrelevante informatie moet durven weglaten.

En dan zijn er nog nieuwe digitale technieken, zoals *motion capture*, die met behulp van op het lichaam vastgeplakte sensoren of infrarood stralen bewegingen vertalen naar data in een computer. Op die manier kan een elektronisch geheugen voor dans worden ontworpen.

Maar, zeggen de samenstellers van *(Capturing Intention)*, daarmee

heb je nog niet de intentie van bewegingen vastgelegd: je weet nog niet waarom iemand een bepaalde beweging met een bepaald soort energie uitvoert. Daarvoor zou je iemands schedel moeten lichten, om te ontdekken wat zich daarin afspeelt tijdens het bewegen.

De vraag is of het volstaat om deze intenties eenvoudig te beschrijven met termen als 'agressief', 'zacht', 'geladen' of 'terughoudend'. Nee, zegt Bertha Bermudez, jarenlang gezichtsbepalend danseres bij het gezelschap van Emilio Greco en Pieter C. Scholten. 'Intenties gaan verder dan gevoelens of emoties. Het zijn de stappen in iemands hoofd die in een flits voorafgaan aan een motorisch commando.'

Bij Emilio Greco | PC onderzoekt Bermudez nu, in samenwerking met het Lectoraat Kunstpraktijk en Artistieke Ontwikkeling (Hogeschool voor de Kunsten Amsterdam), de archivering en overdracht van dit specifieke aspect van het creatieve werk. Ze is de spil in een onderzoek waarvan *(Capturing Intention)* het eerste resultaat is: een boek, een documentaire op dvd (gemaakt door haar zus, de regisseur Maite Bermudez) en een interactieve dvd-rom om actief aan de slag te gaan.

Volgens Bermudez zijn intenties, mits door de danser bewust beleefd, essentieel voor de controle over de beweging. En bovendien ook waarneembaar voor de toeschouwer: 'Die ziet dat een beweging niet zo maar uit de lucht komt vallen, maar dat ze gemotiveerd is.'

Dat intenties in de huidige moderne dans een grotere rol spelen dan vroeger heeft alles te maken met de veranderende positie van de danser: van puur uitvoerend subject is hij uitgegroeid tot choreograaf van een voorstelling. Waar vroeger één choreograaf alle stappen uitdacht en uittekende, en ook bepaalde wat erbij gevoeld moest worden en wat ermee werd bedoeld, zijn het nu vaak de dansers zelf die de choreograaf op een

spoor van bewegingen zetten. Het creatieve proces speelt zich in de studio af. *(Capturing Intention)* is bedoeld om dat dat ongrijpbare proces in schrift te vangen om het te delen met andere dansers en makers.

Het is niet vreemd dat juist het internationaal hoog aangeschreven werk van Emilio Greco | PC aanleiding geeft tot dit interessante onderzoek naar het vastleggen van het creatieve proces achter dans. Greco's voorstellingen zijn vanaf het begin genoemd om een extreem hoge intensiteit; als danser lijkt hij het podium onder spanning te zetten. Hoe hij dat voor elkaar krijgt, is zijn grote geheim. Nu hij de veertig is gepasseerd, steeds minder zelf danst en overal ter wereld wordt gevraagd samen met artistiek partner Scholten en assistent Bermúdez workshops te geven, neemt de noodzaak toe dat geheimzinnige creatieve proces dat opgeslagen ligt in zijn lijf expliciet te maken en over te dragen. 'He is a master', zegt een kunstenaar in de documentaire bewonderend, nadat ze meters behangpapier heeft volgeschreven met tekeningen van de bewegingsfrasen tijdens de workshop. Een meesterchoreograaf die zich uitdrukt in intenties, niet in woorden.

Om die intenties op hun staart te trappen ontleden Greco, Scholten en Bermúdez in het boek hun workshop (met de titel *Double Skin/Double Mind*) in vier stadia: *breathing, jumping, expanding en reducing*. 'Het ademhalen is niet zomaar ademhalen,' zegt Bermúdez, 'Het is het moeilijkste gedeelte van de workshop: het absorberen van de buitenwereld. Springen biedt een verruimend effect op de binnenwereld van het lichaam. Bij *expanding* maakt het lichaam zich de omringende ruimte eigen met lange bewegingen en bij *reducing* maak het alles weer klein. Dan voel je beweging zonder

daadwerkelijk te bewegen.'

Het fascinerendst is de dvd-rom (ontwerp: mediakunstenaar Chris Ziegler, ZKM Karlsruhe) bij het boek. Daarop zijn diverse moderne mogelijkheden om dans vast te leggen samengebracht en toegankelijk gemaakt in een overzichtelijk patchwork van velden. In het ene veld krijg je tekst en uitleg, in het andere zie je hoe Greco een bepaalde beweging uitvoert, in weer een ander veld zie je een detail van het dansend lichaam. Eronder kun je de Beneshnotatie openklikken, links de Labanotatie en er is ook nog een veld om zelf commentaar vast te leggen ('mooi' bijvoorbeeld, of 'meditatief'). Vervolgens kun je de *gesture follower* (die werd ontworpen door de bewegingsanalist Frederic Bevilacqua van IR-CAM Parijs) openklikken. Met de muis kun je een grafische weergave van de opgenomen beweging natekenen, alsof je de motoriek beschrijft met een digitale pen (bijvoorbeeld stuiten bij jumping). De computer oordeelt of je die beweging goed hebt beschreven door commentaar te leveren in de vorm van geluid. Hoe beter dit geluid past bij de voorgeschreven be-

weging (ademruis bij breathing bijvoorbeeld of verende voeten bij jumping), hoe dichter je het origineel nadert.

Het boek wordt gecompleteerd door een ruimtelijke, interactieve installatie. Vanwege de kostbare onderdelen als filmschermen, infraroodapparatuur en real-time-projecties, staat die tot nu toe slechts sporadisch opgesteld bij symposia of festivals waar Emio Greco | PC optreedt. Het is de bedoeling dat een danser of toeschouwer tussen zwarte wanden begint te bewegen terwijl infraroodstralen (of sensoren) diens motoriek vertalen naar data in een computer. Op een scherm ziet de proefpersoon een geanimeerde vertaling van zichzelf, náást het door Greco of Bermúdez gedanst voorbeeld. Uiteindelijk kan diegene aan de door hemzelf opgewekte geluiden horen hoe dicht hij de bedoelde beweging nadert.

De installatie blijkt te werken. Als toeschouwer ervaar je wonderlijk genoeg de innerlijke sensatie van het dansidroom van Greco en consorten. Iets dat misschien wel te vatten valt onder de term 'intentie'. Maar, benadrukt Bermúdez,

'we zijn er nog niet. Het ultieme notatiesysteem, dat naast de uiterlijke vorm van dans ook de innerlijke intentie vangt, is nog niet definitief gevonden. Het onderzoek bevindt zich nog in de laboratoriumfase en wordt volgend jaar uitgebreid.'

Gelukkig is het wel onder handbereik, voelt ze. Als het even meezit, kan de toeschouwer straks voorafgaand aan elke voorstelling van Emio Greco | PC eerst tien minuten plaatsnemen in de installatie, zodat hij daarna spontaan voelt en begrijpt waar de bewegingen op het podium vandaan komen. Een introductie zonder woorden, direct van lijf tot lijf. ■

(Capturing Intention) Documentatie, analyse en notatieonderzoek gebaseerd op het werk van Emio Greco | PC. Inclusief interactieve dvd-rom en documentaire-dvd 'Double Skin/Double Mind'. Samenstelling: Bertha Bermudez. Eindredactie: Scott deLahunta. € 30,-, uitgave Emio Greco | PC en Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. Te bestellen (ook in Engelse versie) via Info@egpc.nl